

Postens filateliservice under 70 år

av Sven-Rune Johansson

Den tid jag hade förmånen att arbeta inom Postens Frimärksavdelning – Posten Frimärken inleddes 1967 och inföll under den period när Posten startade omvandlingen från ett statligt verk till ett modernt företag. Samtidigt började arbetet med att förbättra och utveckla information om och öka intresset för filateli och frimärkssamlande. Men Postens speciella service till dessa grupper startade officiellt redan 1928, i praktiken dock i slutet av 1927.

Följande exposé från en 70-årig verksamhet är avsedd att ge en översiktlig bild av utvecklingen utan att därför vara en fullständig historik.

Så här började det

En dag i december 1927 fick vaktföreståndaren på postkontoret Stockholm 2 flytta från sitt rum till höger i bottenvåningen i den fastighet som idag helt disponeras av Postmuseum. Skälet var att förste postassistent Uno Söderberg skulle flytta in med ett lager av speciella frimärken som han kvitterat ut från frimärksförrådet och skulle börja sälja till frimärkssamlare. Det var starten för Postverkets frankoteckensexpedition för samlare, PFFS, – Postens filateliservice för samlare. Officiellt startade dock PFFS sin verksamhet den 9 januari 1928. Det framgår av följande notis i Postens allmänna cirkulär för 1928:

Kungl. generalpoststyrelsen har beslutat, att en särskild frankoteckensexpedition för samlare skall försöksvis anordnas vid postkonto-

SVEN-RUNE JOHANSSON är född 1928. Efter 42 år i Posten, varav 24 år i olika funktioner inom Postens Frimärksavdelning, senare Posten Frimärken, pensionerades han 1991. Han är styrelseledamot och sekreterare i Postmusei Vänner sedan 1979.

ret Stockholm 2 vid Lilla Nygatan 6 från och med den 9 innevarande januari. Vid ifrågavarande expedition, som skall benämnas "Postverkets frankoteckensexpedition för samlare, Stockholm 2" komma att försäljas de frankotecken, som finns upptagna i ett samtidigt härmed utsänt meddelande. Oberoende av föreskrifterna i P.R.I, Allmänna bestämmelser, § 10, mom. 2, få frankotecken som inköpas vid sagda expedition, makuleras medelst expeditionens datumstämpel. Frankotecken expedieras jämväl per post, i vilket fall skriftlig rekvisition, åtföljd av likvid jämte beförings- samt rekommendations- eller assurancesavgifter för frankotecknens försändande till rekvirenten, skall insändas. Frimärken mottagas ej såsom betalningsmedel.

Av här ovan nämnda meddelande erhåller varje postkontor och postexpedition 2 exemplar för att hållas tillgängliga för allmänheten.

Korrespondent erhåller meddelandet portofritt efter direkt hänvändelse till Frankoteckensexpeditionen. (II 529.26.)

70 år senare är det bara att konstatera att den försöksvis anordnade frankoteckens-

Interiör från Postverkets frankoteckensexpedition i posthuset vid Lilla Nygatan 6, där postkontoret Stockholm 2 var inrymt. Från vänster: kontrollör Watz, fröken Stenfelt, fröken Waldner, postassistent Gunnar Fritzell och kontrollör Uno Söderberg (jan. 1928).

expeditionen blev en livskraftig företeelse som fortfarande fungerar som en fin serviceenhet för frimärkssamlare och filatelister. En kuriositet kan vara att konstatera att det postgirokonto, 1049, som PFFS fick från starten fortfarande är i bruk, även om en kontrollsiffra har lagts till (1049-6).

Ett önskemål från samlarna

Det började i februari 1926 med en framställning från Sveriges Filatelistförenings styrelse till Kungl. Generalpoststyrelsen. Man anhöll att en särskild expedition för frimärkssamlare skulle öppnas vid huvudpostkontoret. Skälet var att man ville slippa stå i kö framför de "vanliga" luckorna på utgivningsdagarna.

Chefen för frimärksförrådet, friherre Johannes Rudbeck, fick i uppdrag att utreda frågan. Generalpoststyrelsen skrev till postverken i Norge och Danmark för att få reda på hur man ordnat försäljningen till samlare. Danmark hade öppnat sitt Postvaesenets Salgskontor for Frimaerkesamlare i novem-

ber 1926 och kunde lämna detaljerade upplysningar om organisationen. Norge hade däremot ännu ej startat någon försäljning till samlare. Men Generalpoststyrelsen ville också göra sig underrättad om hur USA:s postverk hade organiserat sitt Philatelic Agency, som startat 1921. Friherre Rudbeck fick i uppdrag att ordna och ställa ut svenska bandfrimärken vid frimärksutställningen i New York i oktober 1926 och samtidigt studera Philatelic Agency i Washington. Man ville få reda på hur arbetet bedrevs och hur det ekonomiska utfallet blivit. I januari 1927 lämnade friherre Rudbeck en redogörelse för sina iakttagelser. Han förordade att det inrättades "en särskild expedition för försäljning av frankotecken till samlare inom posthuset vid Vasagatan". Den 27 februari 1927 föredrogs ärendet i Generalpoststyrelsen

som beslöt att ”en dylik expedition skulle försöksvis anordnas”.

Frimärkshandlarna och mera affärsbetonade samlare var till att börja med avvaktande till PFFS' verksamhet eftersom man såg en konkurrent. Denna inställning ändrades dock när man insåg vilka fina initiativ som PFFS tog för att popularisera frimärksamlandet.

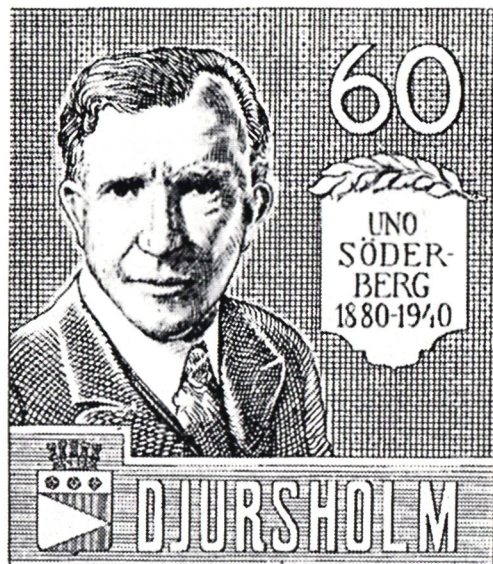
Lokalfrågan

Enligt planerna skulle PFFS ha öppnat den 1 maj 1927, men en ombyggnad av centralposthuset hindrade. Först i december 1927 kunde expeditionen öppnas i en tillfällig lokal i posthuset Lilla Nygatan 6, där bl.a. postkontoret Stockholm 2 fanns. Där var PFFS kvar till april 1929, då expeditionen kunde flytta till centralposthuset vid Vasagatan. Man fick lokaler till vänster i huvudentrés förhall och där var man kvar till 1939. Då fick PFFS flytta till andra lokaler i centralposthuset, två trappor upp i hörnet av Bryggargatan och Klara Norra Kyrkogata.

Chefen Uno Söderberg

PFFS fick en mycket utåtriktad och försäljningsintresserad chef i Uno Söderberg. Han var 47 år när PFFS startade och hade då en tjänst som förste postassistent inom Generalpoststyrelsens andra byrå. Men hans postala bana hade börjat i Djursholm, dit han kom som ganska nyutexaminerad postexpeditör i april 1906. Postkunderna i Djursholm upplevde en klar förändring när Uno Söderberg satt i kassan. Det hade kommit en kassör som vågade vara vänlig mot kunderna!

År 1920 förflyttades Uno Söderberg till Generalpoststyrelsen men bodde kvar i Djursholm, där han var mycket aktiv. Han var duktig i språk och drygade ut postlönen med att läsa privat med studiesvaga elever. Han lyckades så bra med sina privatelever att det nästan blev en självklarhet att den som han läste med skulle klara sina betyg. Han var också friluftsinresserad och var under många år populär ledare vid skolungdomens fjällfärder.

Kontrollör Uno Söderberg på sin 60-årsdag, en frimärksbild från uppskattande kollegor inom Generalpoststyrelsen. Bilden var också införd i New York Times.

Uno Söderberg hade tagit väl vara på möjligheterna att resa utomlands och studera både språk och postala förhållanden. Han hade bl.a. fått pröva på att som postman arbeta i flygpostkupén på den fjärde provturen Stockholm-Malmö-Hamburg-Amsterdam-London och åter. Den största delen av tiden hade man fått använda för att stoppa tillbaka försändelserna i sorteringsfacken, har han berättat, de ramlade nämligen ur facken vid varje luftgrop.

Tryckupplagor

När Uno Söderberg 1927 fick i uppdrag att förestå PFFS kunde han få utlopp för många idéer. Redan före starten, den 6 december 1927, skrev han till Generalpoststyrelsen och föreslog att frimärkstryckeriet av varje tryckupplaga skulle ta ut ett paket med väl centrerade frimärken för PFFS' räkning. På så sätt kunde samlarna få vackra exemplar och specialsamlarna kunde få nyanser och tidsuppgifter för de olika tryckupplagorna. Det var många samlare som var ute i tid

och som kunde lägga upp samlingar av de olika valörernas många nyanser. Detta medverkade säkert också till det stora samlarin-tresset för svenska bandfrimärken.

Information från UPU

Ett annat initiativ var ett förslag att Generalpoststyrelsen skulle skriva till Världspost-föreningen (UPU) i Bern och begära uppgif-ter om vilka postverk inom UPU som inrät-tat särskilda frimärksförsäljningsställen för samlare. Så skedde också i januari 1928. Det medförde att PFFS fick försäljningslistor, kataloger o.s.v. från många håll. Uno Söder-berg hade också direkta kontakter med flera av dessa försäljningsställen och gjorde bl.a. studiebesök i Oslo, Köpenhamn, Berlin, Prag, Paris och Washington för att studera försäljnings- och bokföringsmetoder.

Personal

Från början var det enbart föreståndaren Uno Söderberg som svarade för hela verk-samheten med hjälp av lunchavlösare. Men i början av 1928 anställdes Olga Metall och senare på våren Anna Stenfelt, mest känd som Lillan Stenfelt. Båda stannande på PFFS och dess efterföljare fram till pensio-neringen i mitten på 1970-talet.

Uno Söderberg var angelägen om att ha kvalificerad personal till sin hjälp. I mars 1928 skrev han i ett utlåtande att den assis-tent

” ... som en gång skall placeras å samlarex-
peditionen, bör såsom första egenskap besit-
ta lugn och tålmod samt ett långt gående
tillmötesgående mot allmänheten. Det gäller
nämligen att anlägga en fullt affärsmässig be-
handling av trafikanterna samt att ställa sig
förstående för mänsklig svaghet. Vederböran-
de måste vidare besitta en levande språkkun-
skap, så att han nöjaktigt kan föra ett samtal
på tyska, franska eller engelska samt framför
allt fort skriva ett brev på maskin utan allt
för mycket arbete med lexikon. Det tillåter
nämligen inte tiden.”

Sortimentet utökas

Vid starten fanns i sortimentet frimärken av typ Lilla riksvapnet, Gustaf V i medaljong, Lejontyp, Gustaf V en face och profil samt Postemblem. Dessutom ett 50-tal helsaker; kuvert, brevkort och kortbrev.

Redan i februari 1928 föreslog Uno Söderberg att Generalpoststyrelsen skulle upp-mana postdirektionerna att vid inspektioner anmoda postkontoren att till frimärksförrå-det inleverera äldre frimärken med inaktuel-la valörer. Genom detta fick PFFS tillgång till en hel del äldre frimärken, t.ex. 5 kr Post-huset och 1911 års märken av typ Gustaf V i medaljong.

Man fick också leveranser av frimärken från det s.k. reservförrådet, som förvarades i ett speciellt valv under postkontoret Stock-holm 16 på Malm Morgsgatan. Olga Metall har berättat att hon, Uno Söderberg och två tjänstemän från frimärksförrådet fick gå dit och välja ut intressanta frimärken, som sedan levererades till PFFS.

Det fanns därför en hel del rariteter bland de frimärken och helsaker som man hade att sälja på PFFS under de första må-naderna. Intresset blev så stort att Kungl. Generalpoststyrelsen gav föreståndaren rätt att begränsa effektueringen av beställningar-na. Syftet var att det skulle bli en så rättvis fördelning som möjligt och att förhindra jobberi. Och försäljningsstarten gav ett bra resultat.

PR och publicitet

Uno Söderberg lade ner mycket arbete på att popularisera frimärkssamlandet. Han be-sökte många föreningar och knöt kontakter på många håll och han intervjuades i många dagstidningar, bl.a. i alla dagliga tidningar i Stockholm. Han var förmodligen den per-son i Posten som hade mest kontakt med tidningarna. Detta arbete och publiciteten gjorde PFFS känt över hela landet och ett allt större antal samlare från landsorten be-sökte expeditionen för att köpa frimärken och bekanta sig med föreståndaren.

Meddelande från
Postverkets frankoteckensexpedition
för samlare

Lilla Nygatan 6, Stockholm 2
Sverige — Suède

Tel. Posten 127. Postgiro 1049

Stockholm
Postverkets tryckeri
1927
27 1879

Den första rekvisitionslistan trycktes i slutet av 1927.

Frimärksmakulatur

Redan i juli 1928 föreslog Uno Söderberg att postverkets frimärksmakulatur skulle säljas genom PFFS. I den undersökning som gjordes bearbetades 2.200 kilo frankerade paketadresskort och det gav 415 kilo frimärksmakulatur. Varje kilo innehöll omkring 2.400 frimärken. Som ett resultat av undersökningen beslöt Generalpoststyrelsen i juli 1930 att PFFS skulle sälja frimärksmakulatur och priset fastställdes till 5 kr. per kilo.

Försäljningen tog omedelbart god fart. Under tiden augusti-december 1930 såldes för 22.757 kr. Det första året ingick många fina frimärken, bl.a. kongressmärken från 1924 och bandfrimärken från de tidigare åren. Uno Söderberg konstaterade att köparna var ivriga och glada men att det också uppträdde kverulanter.

För att på sikt ha god kvalitet och intressanta frimärken i makulaturen föreslog Uno Söderberg t.ex. att serien med Lützenfri-

märken skulle utökas med ett 90-öresmärke, ett förslag som bifölls.

Det blev senare nödvändigt att ändra på sättet för försäljning av frimärksmakulaturen. Orsaken var det mycket stora intresset. När man 1947 tog emot beställningar under tre dagar i januari beställdes över 16.000 kilo, mer än två års produktion. Därför infördes 1949 ett system med anbudsförfarande. Varje spekulant fick lämna anbud på en post om fem förseglade enkilospaket. Anbudet togs emot under januari och de ordnades sedan i fallande ordning efter anbudets storlek. Man visste hur mycket kilovara som kunde produceras under ett år och informerade köparna om det lägsta anbud som kunde antas. Denna ordning fortsatte genom åren, men 1959 ändrades storleken på posterna till att avse tre enkilospaket.

Sista gången frimärksmakulatur såldes var 1980. Antalet frankerade paketadresskort hade nämligen minskat så mycket att det inte fanns underlag för att producera kilova-

Vid utgivningen av Lützen-frimärkena 1932 gavs det första officiella förstadagsbrevet ut

ra. Skälet till detta var ändrade betalningsrutiner för postpaket.

Förstadagsstämpling

Redan 1932 tog PFFS initiativ till att förse nya frimärken med en förstadagsstämpel på utgivningsdagen. Det skedde i samband med utgivningen av Lützen-frimärkena den 1 och 6 november 1932. Sedan dess har det sålts förstadagsbrev vid varje utgivning av nya frimärken. Hur många förstadagsbrev som såldes av Lützen-frimärkena finns det tyvärr inte någon uppgift om.

Utställningar

Verksamheten vid PFFS var redan från början vid speciella tillfällen förlagd utanför Stockholm. Det gällde t.ex. vid ett antal frimärksutställningar, bl.a. i Göteborg, Borås, Uppsala och Stockholm.

Första gången PFFS medverkade med försäljning utanför Stockholm var redan sommaren 1928, på Hantverks- Industri- och Konstutställningen i Jönköping, som ägde rum under tiden 20 juni – 5 augusti.

Det förekom också att PFFS:s verksamhet förlades till andra orter när det var frimärksutgivning, t.ex. till Arboga 1935, Vadstena 1941 och Köping 1942.

Handböcker om bandfrimärkena

På förslag av PFFS lät Generalpoststyrelsen utarbeta instruktiva och rikt illustrerade handböcker om de svenska bandfrimärkena och helsakerna. I serien *Meddelanden från Postmuseum* utgavs t.ex. 1929 *Svenska postverkets frimärksstillverkning och frimärken 1920-1928 samt frankokuvvert, brevkort och kortbrev 1921-1928*. Författare var filatelisten Hjalmar Olsson. Böckerna hade en strykande åtgång. En tysk upplaga av handboken underlättade för föreståndaren att besvara alla frågor från intresserade tyska samlare.

Minnespoststämplar

PFFS strävade också efter att öka intresset för samlande av hela brev med frimärken stämplade med minnespoststämplar. Under tiden 18 juni-3 september 1928 genomfördes på försök nattpostflygningar Stockholm – London. PFFS tog emot försändelser och stämplade dem med flygpostkupéns båda specialstämplar. Ytterligare luftpoststämplar användes vid flygningar Stockholm – Kalmar – Stettin – Berlin – Wien, Malmö – Amsterdam och Stockholm – Helsingfors – Reval.

I juni 1929 bidrog poststyrelsen genom PFFS till en insamling, som gav omkring 25.000 kr., till den atlantflygning som Albin Ahrenberg planerade. Breven kom dock inte längre än till Grönland med Ahrenbergs plan, men de blev vidarebefordrade till New York, där de stämplades, för att så småningom komma adressaterna i Sverige tillhanda.

Under åren 1932-1937 fanns en sjöpost-expedition ombord på Svenska Amerikaliniens fartyg vid deras kryssningar runt om i världen. Uno Söderberg var initiativtagare till denna sjöpostexpedition och deltog i fyra kryssningar mellan 1932 och 1935. De mycket vackra minnespoststämplarna väckte samlarnas livliga intresse.

Intresset för minnespoststämplar fortsatte. Även utanför samlarkretsar upptäckte arrangörer att man fick fler besökare vid arrangemang av olika slag om man hade en tillfällig minnespoststämpel. Det kom därför många ansökningar om minnespoststämpel till vitt skilda typer av arrangemang, t.ex. frimärksutställningar, mässor, marknadsdagar, idrottstävlingar etc. Information om dessa tillfälliga stämplarna lämnades fr.o.m. 1968 i Filateliecirkuläret och från 1983 i en speciell publikation, *Meddelande minnespoststämplar*.

En epok tar slut

Den 28 februari 1945 pensionerades Uno Söderberg. Sista arbetsdagen uppvaktades han bl.a. av generaldirektör Örne, som framför-

Bland de första minnespoststämplarna fanns flera från nya flygpostlinjer och från de första försöken med nattpostflygningar.

de ett varmt tack för hans 40 år i Posten och som framhöll att han skapat en institution som sköts på ett stort sätt. Bland alla avskedsgåvorna fanns ett vackert specialdesignat porslinsfat från Rörstrand med Djursholms vapen och en postryttare. Det var ett tack från filatelistvänner i Lidköping. Sveriges Filatelist-Förbund valde nu Uno Söderberg till sekreterare i sin styrelse.

Den verksamhet som Uno Söderberg organiserat och de produkter som han givit idéer till och fått genomförda har funnits kvar länge, om än i modifierad form. Man kan utan tvekan konstatera att Uno Söderberg var en idéspruta och innovatör av stora mått, men att han samtidigt var realist.

En lugnare period

Ny chef för PFFS blev intendent Sven Göransson. Det blev nu ett något lugnare tempo eftersom den nye chefen var mindre intresserad av den utåtriktade sidan av verksamheten. Under de 10 år som han var chef, 1945-1955, skedde inte några stora förändringar inom PFFS. Det var också en lugn period vad beträffar frimärksutgivningen. Intendent Göransson utnämndes i februari 1955 till postmästare på postkontoret Stockholm 3 och lämnade då PFFS.

En nyordning infördes 1949 och det gällde förstadagsstämpling. Fr.o.m. Strindbergsutgåvan i januari stämplades endast försändelser frankerade med hela utgivningsatsen

med den speciella förstadagsstämpeln. Skälet var att vissa större företag hade kommit underfund med det PR-värde som ett prydligt stämplat nyutgivet frimärke representerade. De passade därför på att sända ut massreklam vid utgivningarna, ofta frankerade med den lägsta nyutgivna valören. Det medförde att 10.000-tals försändelser lämnades in på utgivningsdagen. I längden blev det omöjligt att skaffa personal för att stämpla alla dessa försändelser.

Kvinnlig chef – en sensation

En vårvinterdag 1955 fick Elvy Eriksson-Nowacki, kontrollör på Generalpoststyrelsens kameralbyrå, ett glädjande besked. Hon hade blivit utnämnd till chef för PFFS. Hennes utnämning var lite av en milstolpe och för dåtiden ganska sensationell. Hon var nämligen den första kvinna som blivit utnämnd till en så hög chefsbefattning inom Generalpoststyrelsen. Samtidigt med utnämningen framförde en av Generalpost-

Försäljning av frimärken och makulatur vid PFFS 1928-1945

År	Makulatur	Frimärken	Summa
1928		112.455:-	112.455:-
1929		99.382:-	99.382:-
1930	22.577:-	100.157:-	122.734:-
1931	48.378:-	68.549:-	116.927:-
1932	22.658:-	96.128:-	118.786:-
1933	20.652:-	89.280:-	109.932:-
1934	23.221:-	96.763:-	119.984:-
1935	32.737:-	137.670:-	170.407:-
1936	21.266:-	328.437:-	349.703:-
1937	39.163:-	202.644:-	241.807:-
1938	35.431:-	367.519:-	402.950:-
1939	36.185:-	287.931:-	324.116:-
1940	58.913:-	199.543:-	258.456:-
1941	56.611:-	405.818:-	462.429:-
1942	64.676:-	556.492:-	621.168:-
1943	63.087:-	491.578:-	554.665:-
1944	64.028:-	518.525:-	582.553:-
1945	72.486:-	970.106:-	1.042.592:-
	682.069:-	5.128.977:-	5.811.046:-

styrelsens ledamöter att man förväntade att PFFS skulle utvecklas och bli än mer inkomstbringande än den varit tidigare.

Elvy Eriksson-Nowacki har berättat att hennes enda bekantskap med PFFS före 1955 var att hon någon gång hade beställt förstadagsbrev åt en bekant. Hennes intryck hade då varit att PFFS föreföll att vara en ganska idyllisk arbetsplats med tre vänligt leende damer bakom disken. Men ganska snart efter det att hon tillträtt som chef fick hon klart för sig vilket arbetsamt och krävande chefskap hon kommit till. 1955 firades nämligen den 16 maj 100-årsminnet av det första svenska frimärket, Svenska flaggans dag uppmärksammades med ett frimärke den 6 juni och den första internationella frimärksutställningen i Sverige arrangerades i Stockholm i början av juli, med speciella utställningsfrimärken.

Inom loppet av nio veckor, 16 maj-21 juli, kom fyra frimärksutgåvor: *Svenska frimärket 100 år*, *Svenska flaggans dag*, utställningsfrimärken till *Stockholmia 55* och *P.D. A. Atterbom*-frimärken. Sammanlagt beställdes 241.000 förstadagsbrev förutom ostämpade frimärken och satser. Den sommaren arbetade personalen i allmänhet från 8.30 till 22.00, lördagar och söndagar något kortare, har Elvy Eriksson-Nowacki berättat.

Stockholmia 55

Den 1-10 juli 1955 arrangerades den första internationella frimärksutställningen i Sverige. Utställningen hölls i Liljevalchs konsthall på Djurgården i Stockholm. Det var ett arrangemang i samarbete mellan Generalpoststyrelsen och Sveriges Filatelist-Förbund. De speciella utställningsfrimärkena utgjordes av nytryck av de första skilling bancofrimärkena tryckta i kartor med 9 frimärken i varje, i valörerna 3, 4, 6, 8 och 24 öre. På varje inträdesbiljett à 2 kr. fick man köpa en serie à 45 öre. Det blev en framgångsrik utställning men med rekordlånga köer av irriterade samlare, framförallt på invigningsdagen.

Lokalförändringar

Efter sommaren 1955 ökade rörelsen kraftigt. På grund av de små lokalerna, 50 m², var det inte möjligt att utöka personalen, som bestod av tre kassörer och tre biträden. Förståndaren hade själv hand om frimärksförråd, månadsredovisning och all korrespondens, förutom allt annat arbete. Elvy Eriksson-Nowacki hade vid flera tillfällen framfört önskemål om större lokaler för verksamheten. Så kom det en förfrågan om en tidigare banklokal på Drottninggatan kunde vara lämplig. En förutsättning var att ett snabbt besked kunde lämnas. Lokalen var på 400 m² och efter ett besök tackade Elvy Eriksson-Nowacki omgående ja till möjligheten att flytta verksamheten dit. Beslut om förhyrning skulle fattas följande dag, som var en utgivningsdag.

Innan Generalpoststyrelsens sammanträde började ansåg generaldirektören att han själv ville konstatera om de befintliga lokalerna var otillräckliga. När han kom till PFFS strax före kl 10, som var öppningsdags, var det nästan omöjligt att komma fram. Han fick reda på att det var väntande kunder. När delegationen lämnade lokalerna var det kö ut på Bryggargatan! – Det blev nya lokaler.

Den 21 oktober 1958 lämnade PFFS centralposthuset och flyttade in i de nya lokalerna på Drottninggatan 15. Samtidigt ändrades namnet till Postens Filateliavdelning PFA. Personalen kunde utökas, bl.a. med en medarbetare som fick hand om frimärksförrådet, något som avlastade chefen.

Glädjen över de fina lokalerna blev förhållandevis kort. I början av 1963 fick PFA besked om att fastigheten vid Drottninggatan skulle rivras. Sökandet efter nya lokaler resulterade i att avdelningen i november 1963 flyttade till Ostermans Marmorhallar vid Birger Jarlsgatan i Stockholm. Lokalerna var dubbelt så stora som på Drottninggatan men med sämre disposition. Detta medförde att det var svårt att utnyttja lokalerna rationellt.

Nu hade antalet medarbetare ökat till ett 30-tal i Marmorhallarna och ett 20-tal i en

Interiör från lokalerna i centralposthuset, 2 tr., med ingång från Bryggargatan (februari 1944).

lokal vid Norrtullsgatan, där man enbart arbetade med frimärksutgivning. Det fanns också ett 15-tal hemarbetare, som klistrade förstadsbrev och gjorde i ordning s.k. utgivningssatser.

Efter 10 år i Ostermans marmorhallar var det dags för en ny flyttning. Den här gången flyttade kassaförsäljningen och PFA:s frimärksförråd till en tidigare banklokal på Vasagatan 36, nära granne med centralposthuset. Där öppnade man den 15 oktober 1973. Övrig verksamhet flyttade samtidigt till lokaler på Sveavägen.

Abonnemang

Under 1959 hade PFFS börjat med ett enkelt och manuellt skött abonnemangssystem. Kunderna fick anmäla vad de önskade

abonnera på under det kommande året, satser med nya frimärken, förstadsbrev eller bådadera. Den beräknade årskostnaden betalades i förskott och vid kalenderårets slut gjordes en avräkning. Ville man fortsätta att vara abonnemangskund skulle besked i allmänhet lämnas före den 15 januari. Under året kunde man inte ändra sitt åtagande.

Under 1965 fanns det ca. 12.000 abonnemangskunder och det var så många att det blev mycket arbetsamt att kring årsskiftet sköta avräkningar och nyanmälningar. Personal från PFA skapade under 1966 tillsammans med dataexpertis ett system för databehandling av anmälningar, betalningsavisering, kontohållning och leveransunderlag. De befintliga abonnemangskunderna, ca. 12.000, fördes under 1966 över till det nya databaserade systemet och från 1967 kunde

PFA ta emot nya anmälningar. Det databaserade systemet ökade kapaciteten avsevärt och det blev möjligt att ta emot nya anmälningar när som helst under året. Denna möjlighet medförde att det kom 13.500 nya abonnemangskunder under 1967. Vid årsskiftet 1968/69 fanns det ca. 40.000 abonnemangskunder. De följande åren ökade antalet varje år med flera tusen. År 1988 fanns det t.ex. omkring 130.000 kunder som fick automatiska leveranser.

Ändrad policy för frimärksutgivning

1965 tillträdde Nils Hörjel som generaldirektör och chef för Posten. Han insåg mycket snart att frimärken var en viktig del av Postens och Sveriges PR. Men också att försäljning av frimärken till samlare, i Sverige och utomlands, var en viktig inkomstkälla.

Inriktningen på frimärksutgivningen ändrades, frimärkena skulle mer än tidigare spegla aktuella händelser, företeelser i dagens samhälle och olika delar av vårt land.

En brevvändningsmaskin hade nu anskaffats till postkontoret Stockholm Ban. Den skulle ordna breven som postats i brevlådor så att frimärkena kom i samma läge före stämpling. För att den skulle fungera krävdes att frimärkena var tryckta på papper med fluorescens. Vid övergång till detta nya papper fick bruksfrimärkena i allmänhet nya motiv, vilket ökade möjligheten att stimulera framförallt motivsamlandet.

En annan nyhet kom i juni 1968, ett häfte med *Nordiska vildblommor* i valören 45 öre. Det var ett alternativt motiv till kungafrimärken i valören för lägsta brevportot. Till jul samma år kom de första speciella frimärkena med julkortsporto, häftet *Bruno Liljefors-djur* i valören 30 öre. Nästa steg var att årligen ge ut frimärken i valör för vykortsporto med motiv hämtade från olika delar av landet. Det första häftet, *Kring Polcirkeln*, kom 1970 med frimärken i valören 45 öre. Detta var början till en mera omväxlande och utökad frimärksutgivning jämfört med tiden före 1965.

PFA en del av Frimärksavdelningen

Samtidigt med att Posten fick en ny chef genomfördes en omorganisation. För PFA:s del innebar det att man fr.o.m 1965 organisatoriskt blev en del av Postens Frimärksavdelning inom dåvarande intendentsbyrån. I Frimärksavdelningen ingick också frimärkstryckeriet, frimärksförrådet och frankostämplingsenheten. En begränsning var att ansvaret för marknadsföring av frimärken låg inom kommersiella byråns ansvarsområde. Samarbetet kring marknadsföring av frimärken fungerade emellertid utmärkt under de kommande åren.

Förbättrad information

Ett mål för den nya enheten Frimärksavdelningen och PFA var att ge samlare, postanställda och media bättre information om nya frimärken och att bidra till att öka intresset för frimärkssamlande. Den första påtagliga åtgärden var att bryta ut det filatelistiska materialet ur *Postverkets allmänna cirkulär* och i stället presentera det i en ny cirkulärserie, *Kungl. Poststyrelsens cirkulär Filateli*, i allmänhet kallat *Filatelicirkuläret*. Målsättningen för *Filatelicirkuläret* var att det skulle innehålla meddelanden om nya frimärken, frimärksupplagor, tillfälliga datumstämplor och postkontorsändringar, men också en vidgad allmän information om frimärksutgivningen liksom om Postmuseum och Postens Filateliavdelning. Redan 1969 kom i en bilaga till *Filatelicirkuläret* ett reportage om framställningen av Europa-CEPT-frimärkena 1969. De trycktes i foto-gravyr hos det brittiska tryckeriföretaget Harrison & Sons Ltd. Senare kom fler reportage av denna typ.

Samlarna fick prnumerera på *Filatelicirkuläret* och det kostade de första åren 4 kr/år. Under 1970 erbjöds intresserade frimärksklubbar att få *Filatelicirkuläret* gratis tillsammans med en förvaringspräm. Föreningar och klubbar som var anslutna till Sveriges Filatelist-Förbund fick cirkulär och pärm automatiskt.

Med början i april 1969 gavs *Information*

PFA ut. Den innehöll meddelanden om nya svenska frimärken för de engelska, franska och tyska samlarna.

Postanställda utbildas

Det var inte bara gentemot samlare som informationen förbättrades. På 1960-talet var det mesta av den postala utbildningen centraliserad till Postskolan i centralposthuset. Så gott som samtliga elever som kom till Postskolan fick göra studiebesök på frimärkstryckeriet för att öka förståelsen för frimärkssamlarnas önskemål. Dessa studiebesök bidrog verkligen till att ge många postanställda en annan och mer intresserad syn på frimärken och frimärkssamlare.

När utbildningen senare decentraliserades fick de olika postskolorna pärmar med information och exempel på de frågor och önskemål som samlarna brukar ha, t.ex. tandningsvarianter och olika häftesmarkeringar. Redan 1960 genomfördes en kampanj för att öka förståelsen för fin datumstämpling. En speciell trycksak, *Stämpling och stämpelvärd*, hade producerats och skickats till postkontoren. Under 1975 infördes i *Filatelicirkuläret* en utförlig information om datumstämpling.

På många postkontor sattes speciella filatelibrevlådor upp för att tillgodose samlarnas önskemål om datumstämpling. En del samlare vill ju ha s.k. helstämpling, andra s.k. kvartsstämpling.

I samband med att en ny PFA-katalog gavs ut i slutet av 1969 producerades en speciell trycksak riktad till postkassörerna – *Filатели och filatelservice – en översiktlig information till tjänst för Postens kassörer*.

Årssatser

I december 1968 började två årssatser med frimärken, 1967 och 1968, att säljas vid PFA i Stockholm och i PFA:s filialkassor i Göteborg och Malmö. Priset var 53:05 kr resp. 33:45 kr. Dessa två samt 1969 års årssatser hade en mycket enkel utformning. Märkena var insatta i genomskinliga fickor monterade på lösa kartongblad i format A5, vilka låg

i ett plastomslag. Från och med 1970 fick årssatserna mera omsorgsfullt formgivna förpackningar med illustrerade omslag. De i årssatsen ingående frimärkena presenterades i ett häfte med text på svenska, engelska, franska och tyska. Under årens lopp har förpackning och format ändrats, samtidigt som häftesårssatser har tagits fram.

Presentatser

Samtidigt som årssatserna presenterades i slutet av 1968 började PFA att sälja två 10-kronorssatser med olika frimärken. De kom senare att kallas presentsatser. Den ena satsen innehöll 12 sportfrimärken, den andra ett 25-tal olika frimärken från de senaste årens utgivningar. Anledningen till starten var att det kommit förfrågningar om det fanns några lämpliga frimärkssatser att ge bort. En annan nyhet var att den ena satsen såldes på 12 postkontor över hela landet förutom av PFA och PFA:s filialkassor i Göteborg och Malmö. Det var början till en produktutveckling som under åren resulterat i många olika samlarprodukter och presentartiklar.

Frimärkspaviljong på S:t Eriksmässan

Den stora S:t Eriksmässan i södra Stockholm inbjöd 1969 PFA och andra länders filateliavdelningar att ha försäljningsstånd i en frimärkspaviljong. Ett 10-tal länder och Förenta Nationerna deltog tillsammans med bl.a. Sveriges Filatelist-Förbund, som lämnade råd och sålde frimärksslitteratur. Alla parter var nöjda med resultatet av satsningen på en frimärkspaviljong. Det fortsatte i nära 10 år och efterhand ökade antalet deltagande utländska filateliavdelningar.

Nordenfrimärken

För andra gången gav de nordiska länderna år 1969 ut frimärken med ett gemensamt motiv. Utgåvan manifesterade det samarbete som funnits sedan 100 år tillbaka mellan postförvaltningarna i Norden. För första gången kunde samlarna köpa alla Norden-

FILATELI OCH FILATELI- SERVICE

en översiktlig
information
till tjänst för
Postens kassörer

Publikationen *Filateli och filatelservice*.

frimärken, både satser och förstadagsbrev, från en filateliavdelning, PFA. Denna service har senare fortsatt med de Nordenfrimärken, som givits ut vid senare tillfällen. De olika länderna har alternerat med servicen att sälja alla Norden – frimärkena till intresserade samlare.

Katalog ersätter rekvisitionslista

Bland de många idéer som Elvy Eriksson-Nowacki hade var att ersätta rekvisitionslistan med en katalog. Detta blev verklighet på hösten 1969 då den första PFA-katalogen kom ut, *PFA-katalog 1970*. Den "enkla" beställningslista som användes fram till 1969 upptog hela PFA:s sortiment, med frimärkena illustrerade i svartvitt. Vid varje utgivning gavs nu en ny och aktuell lista ut.

När det på hösten 1968 blev klart att rekvisitionslistan skulle ersättas av en PFA-katalog gick man igenom sortimentet och fann att restupplagorna av en del frimärken var så små att det inte fanns anledning att ta med dem i en ny katalog. Därför arrangerades under perioden oktober 1968 - januari 1969 en slutförsäljning. Den omfattade ett 70-tal artiklar: frimärken, häften och satser. Bland de äldsta frimärkena var Gustaf V i medaljong i valören 2:12 kr och Postemblemet i valörens 80 öre och 1:20 kr.

Följande år, 1970, bestämdes att PFA i fortsättningen skulle sälja jubileums- och minnesfrimärken i högst 5 år efter utgivningsdagen. För bruksfrimärken och helsaker skulle tiden räknas från den tidpunkt det i *Filatelicirkuläret* meddelats att märkena inte längre skulle nytryckas eller att de ersatts av något annat frimärke. En ny slutförsäljning genomfördes under tiden april-oktober 1970. Senare har försäljningstiden kortats ytterligare och s.k. rullande slutförsäljning införts.

1988 ersattes de årliga katalogerna med en trycksak i A4, *Roligt med frimärken*, som förutom sortimentslista bl.a. innehöll produktinformation och uppgift om kommande frimärksutgivningar. 1983 återgick man till att ge ut en katalog, nu i formatet A5.

Ekonomiskt stöd

Poststyrelsen beslutade i juli 1970 att dela ut 50.000 kr om året för att främja frimärksamlande och filateli. Dessutom fick Postmuseum ett anslag på 100.000 kr för att köpa in utställningsramar för utlåning till klubbar som vill arrangera frimärksutställningar.

Bidrag kunde sökas av riksorganisationer, klubbar och enskilda samlare. Syftet med stödet var i första hand att stödja ungdomars och andra nybörjargrupperns samlande av svenska frimärken. Ansökningarna skulle vara insända senast den 15 november 1970 till Postverkets nämnd för stöd åt frimärkssamlande. Det var en rådgivande nämnd och i den ingick bl.a. cheferna för Postmuseum och Frimärksavdelningen samt filatelistisk expertis. Det var Generalpoststyrelsen som slutligen beslutade om fördelningen.

I mars 1971 hade stödet fördelats. 321 ansökningar hade kommit in men omkring 200 togs inte upp till prövning därför att de avsåg komplettering av den egna samlingen. Största delen av stödet, 28.900 kr, gick till ungdomsverksamhet inom Sveriges Filatelist-Förbund och Frimärksfrämjandet samt 85 lokala föreningar. För forskning och information delade sju sökande på 8.500 kr medan nio föreningar delade på 7.500 kr till utställningar och tre sökande fick tillsammans 5.100 kr till allmän samlarverksamhet.

Postverket lämnade därefter årligen ett ekonomiskt stöd som ökade till 110.000 kr 1978/79.

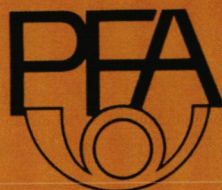
Anslaget för inköp av utställningsramar räckte till inköp av 233 ramar. De deponerades på Postmuseum och på sex orter ute i landet: Malmö, Göteborg, Linköping, Gävle, Sundsvall och Boden. Från dessa depåer kunde filatelistföreningar låna ramar när utställningar arrangerades. Utlåningen från depåerna i landsorten sköttes av personal inom Postens kundtjänst.

På hösten 1979 ersattes den tidigare formen av stöd med tilläggsavgift på en frimärksutgåva i samband med Frimärkets Dag. Det var blocket *Svensk Rokoko* som

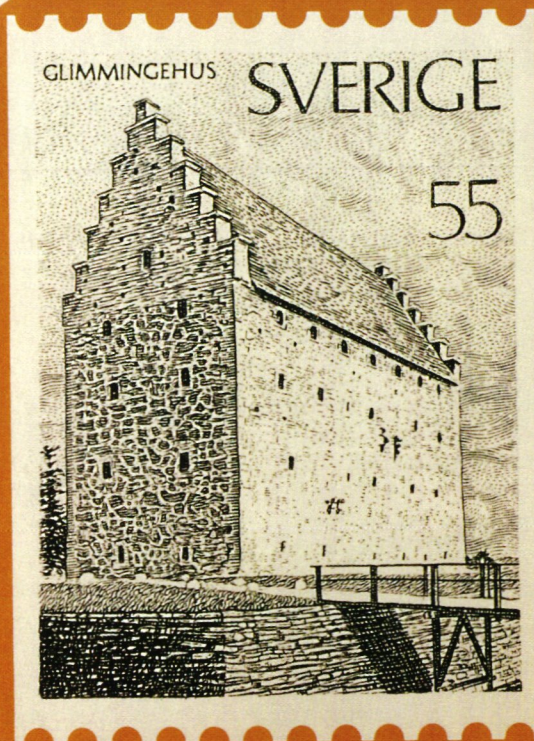

KATALOG 71

Frimärken och helsaker

POSTENS
FILATELIAVDELNING

PFA Katalog 71.

gavs ut den 6 oktober 1979 och som såldes fram till den 31 december samma år. Blocket kostade 6 kr varav 95 öre gick till stöd åt frimärkssamlande. Postverket och Sveriges Filatelist-Förbund (SFF) inrättade interimistiskt en nämnd, Nämnden för stöd åt frimärkssamlandet, för att lösa vissa frågor i samband med utgivningen. I denna nämnd ingick fem representanter för Postverket, tre från SFF och en från Sveriges frimärksungdom, Sfu. Under våren 1980 fördelades sammanlagt 1.425.000 kr till SFF, Sfu, Frimärkets Dag 1980, publikationer och publicering av forskningsresultat, utställningar och ca. 250 föreningar.

Frimärkets Dag-frimärken med tillägg för stöd åt frimärkssamlande gavs ut t.o.m. 1992. Därefter har stöd lämnats i andra former.

Ny chef för PFA

Nästa kvinna i raden av PFA-chefer kom 1970 då Berit Larsson, mångårig PFA-medarbetare, axlade Elvy Eriksson-Nowackis mantel. Elvy Nowacki gick då i pension utan att hennes vision om ett "Frimärkets hus" med allt från idé till färdigt frimärke, distribution och försäljning till samlare hade gått i uppfyllelse. Men det skulle komma!

Berit Larsson var chef för PFA fram till 1976, då Postverket och Postens Frimärksavdelning fick en ny organisaion. Berit Larsson fortsatte som försäljningschef för samlarmarknaden fram till sin pensionering.

PR och marknadsföring

Från tidigt 1970-tal gjordes stora satsningar för att öka intresset för att samla svenska frimärken, både inrikes och utrikes. Första steget var att finna en mindre reklambyrå, som för Postens räkning enbart skulle arbeta med aktiviteter kring frimärken och frimärkssamlande. Det ledde 1972 till att reklambyrån Dahlbäck & Berglund började anlitas. Första synliga resultatet av detta samarbete var en mer regelbunden annonsering om nytugåvor i utländsk filatelifackpress. Vidare producerades en lång rad fina

och informativa trycksaker. Här är några exempel:

Den första, *Sverige – land och folk speglat i frimärken*, var klar 1973 och gavs ut på svenska, engelska, franska och tyska. Den var i format A4 på 16 sidor och gav en översikt av Sveriges historia från forntid till våra dagar. 116 svenska frimärken var avbildade i färg för att illustrera vikingafärder och Vasalopp, krig och fred, hantverk och industri, ständsriksdag och modern fackföreningsrörelse.

Broschyren utnyttjades bl.a. i arbetet att stimulera frimärkssamlande bland ungdom. Som ett komplement utarbetades lektionsförslag för tre årskurser. Intresserade lärare kunde beställa klassuppsättningar av broschyr och lektionsförslag.

En broschyr om svensk frimärksproduktion, *Ett frimärke blir till*, var klar i september 1974 och kunde delas ut på frimärksutställningen *Stockholmia 74*. Det var en 16-sidig broschyr som i bild och text visade de olika faserna i tillkomsten av ett frimärke. Den har senare omarbetats och givits ut på engelska, franska och tyska.

För att stimulera ungdomar att börja samla gavs broschyren *ABC för frimärkssamlare* ut. Den innehöll tips för nybörjare hur man skall börja samla, vad det finns för hjälpmedel och en mängd praktiska råd. Den gavs ut i samarbete med Sveriges Filatelist-Förbund och Frimärksfrämjandet.

Hösten 1975 började *Frimärkssamlarens startutrustning* att säljas. Den innehöll insticksbok, förstoringsglas, pincett, tandningsmätare och ett paket med 200 frimärken från olika länder samt broschyrerna *ABC för frimärkssamlare*, *Ett frimärke blir till* och *Sverige – land och folk speglat i frimärken*.

En frimärksresa genom Sverige är ytterligare ett exempel på en trycksak som ger kunskaper, om geografi och om frimärken. Den är på 24 sidor med många frimärken i färg som illustrationer och exempel på frimärken med motiv från de olika landskapen.

Berit Larsson och Elvy Eriksson-Nowacki.
I förgrunden Kerstin Wittbom (numera Mörk).
Foto: Yngve Hellström, Postmuseum.

SVERIGE

Land och folk speglat i frimärken

Broschyren Sverige land och folk speglat i frimärken.

ABC för frimärkssamlare

En populär broschyr var *ABC för frimärkssamlare*.

Frimärkets Dag 1972

Åren 1944, 1945 och 1949 hade Frimärkets Dag arrangerats i Sverige av Rikskommittén för Frimärkets Dag. Nu tog det 1969 bildade Frimärksfrämjandet initiativet till att återuppliva arrangemanget. Man fick Rikskommitténs uppdrag att svara för arrangemanget, som skulle vara en allmän propaganda för frimärken och frimärkssamlade. Föreningarna kunde få bidrag till PR-kostnader genom Frimärksfrämjandet. Ett riksomfattande frimärkslotteri samt försäljning av ett speciellt postkort gjorde detta möjligt. Arrangemanget ägde rum 7-9 oktober 1972.

I Stockholm firades Frimärkets Dag 1972 i Blå hallen i Stadshuset den 7 och 8 oktober samt i Postmuseum den 9 oktober. Samlarorganisationer, upplysnings- och värderingsexperten medverkade. PFA och medlemmar i Sveriges Frimärkshandlareförbund sålde frimärken. Ett 70-tal lokala föreningar över hela landet deltog med stor framgång i Frimärkets Dag-arrangemangen. Posten och Frimärksfrämjandet stödde verksamheten genom olika åtgärder, bl.a. tillfälliga datumstämplar på 31 orter, ett speciellt Frimärkets Dag-postkort, affischer, brevmärken och utgivning av *Frimärkets Dags årsbok*.

Frimärkets Dag har därefter arrangerats i oktober varje år i former som har förändrats i takt med ändrade förutsättningar. *Frimärkets Dags årsbok* gavs ut varje år t.o.m. 1987, under åren 1983-1987 under namnet *Frimärksåret* 83, 84 etc. Speciella Frimärkets Dag-frimärken har givits ut varje år sedan 1979.

PFA på Stockholmia 74

Den andra internationella frimärksutställningen i Sverige, *Stockholmia 74*, ökade också intresset för frimärkssamlandet, både inom och utom landet. Den organiserades av en stiftelse med ekonomiskt stöd av Posten, som också svarade för en del av utställningens utformning.

En del av stödet bestod i utgivning av två frimärkshäften, 1972 och 1974, och fyra miniark utställningsfrimärken 1974. En del

av priset för varje häfte och miniark, sammanlagt 7:90 kr, tillfördes stiftelsen *Stockholmia 74* som bidrag till finansieringen av utställningen.

PFA deltog med 20 kassor för försäljning av utställningsfrimärken och 10 kassor där hela sortimentet såldes. Dessutom hade man platser för 14 personer som stämplade frimärken. Frimärksavdelningen i övrigt visade olika delar av framställning av frimärken och speciella provtryckshäften delades ut till besökare, ett uppskattat inslag. Frimärksgravörerna medverkade och visade hur man graverar samt signerade frimärksprodukter. Utställningen var en succé med över 100.000 besökare, vilket också avspeglade sig i ett ökat intresse för frimärken.

Utlandsmarknaden

Redan 1967 deltog PFA med försäljning på en mindre frimärksutställning i Danmark. Fr.o.m. 1972 har PFA varje år deltagit med försäljningsstånd på de stora internationella frimärksutställningarna i olika delar av världen. Speciella utställningskort i vykortsförmåt har producerats till utställningarna sedan London-utställningen 1980.

Under 1970-talet intensifierades marknadsföringen i utlandet. Annonser om nya svenska frimärken infördes regelbundet i filateliefackpress i bl.a. England, Frankrike, Tyskland och USA. Flera av de trycksaker som producerades gavs också ut på engelska, franska och tyska. Ett argument som poängterades var den höga konstnärliga och tekniska kvalitén på svenska frimärken; att de allra flesta svenska frimärkena formgavs av erkända konstnärer, att de graverades av mycket skickliga frimärksgravörer och att de trycktes i ståltryck.

PFA hade i början av 1970-talet åtskilliga utländska kunder, vilka fick leveranser från Sverige. För att underlätta för dessa och för att ytterligare bredda intresset för svenska frimärken i utlandet slöts avtal med representanter i England, Frankrike, Tyskland och USA. Sedan har ytterligare ett antal länder tillkommit, bl.a. Australien och Kina.

Kungabröllop

Två förmodligen svårslagna rekord sattes 1976 när frimärksutgåvan *Kungabröllop* gavs ut den 19 juni. Då såldes 303.000 förstadagsbrev och 497.000 minneskort.

Den kungliga förlovningen kungjordes i mars 1976 och förslag om en frimärksutgåva i anslutning till bröllopet i juni väcktes omgående från flera håll. En förlaga för frimärket togs fram på några dagar och hovgravören Czeslaw Slania arbetade med mycket stor snabbhet. Gravyren till den första valö-

ren var klar efter endast 10 dagar!

Produktion av såväl frimärkena som samlarprodukterna ställde stora krav på personal och organisation. Tack vare att alla engagerade sig producerades tillräckligt av de olika produkterna i tid för utgivningen.

Filialer

För att underlätta för samlare ute i landet att köpa frimärken ur PFA:s sortiment inrättades tidigt filialer i Göteborg och Malmö. På båda platserna var det en särskild kassa

Minneskortet *Kungabröllop*.

Kungabröllopet den 19 juni mellan Carl XVI Gustaf och Silvia Sommerlath är en märkesdag att minnas. Vigsel i Storkyrkan i Stockholm med ärkebiskop Olof Sundby som vigselföräntare.

Detta är det första kungabröllopet i Sverige sedan Gustav IV Adolf förmäldes med prinsessan Fredrika av Baden år 1797.

Den 19 juni har tradition som bröllopsdag inom det svenska kungahuset. Oscar I vigdes den 19 juni 1823 med Josefina av Leuchtenberg och Carl XV samma datum 1850 med Lovisa av Nederländerna. Båda kungarna gifte sig under sin kronprinstid och båda vigslarna ägde rum i Storkyrkan.

Bröllopsdagen den 19 juni är utgivningsdag för minnesfrimärkena med kungaparet. Hovgravör Czeslaw Slania har graverat efter foto av Lemnart Nilson. Här är en komplett sats med förstadagsstämpel som minne av ett historiskt kungabröllop.

Illustrationen på omslaget visar Storkyrkan och Kungl. Slottet.

på huvudpostkontoren, där man sålde hela PFA:s sortiment.

PFA:s filial i Göteborg flyttade 1970 till postkontoret på Kungsportsavenyen och senare till köpcentret i Nordstan.

I Helsingborg utökades sortimentet i en av brevkassorna för att göra det lättare för danska samlare att köpa svenska frimärken m.m.

Nu (1998) finns det, förutom i Stockholm (Postmuseum), frimärksshopar i Malmö, Helsingborg, Göteborg, Jönköping, Norrköping, Örebro och Sundsvall.

Marknadsföring på postkontoren

För att öka intresset för frimärken bland postkunderna trycktes reklamkort när nya frimärken kom ut. Dessa placerades på postdisken med syfte att kunder som inte omedelbart blev betjänade skulle kunna få upp intresset för frimärken

En populär produkt blev de frimärksvykort som trycktes under 1970-talet och som avbildade nya frimärken. De blev så populära bland samlare att det var nödvändigt att sluta producera dem – samlarna tog buntvis, vilket inte var avsikten. Syftet med dem var att öka intresset för frimärken bland postkunderna och att göra det enklare att skicka kort.

För att öka postkontorens försäljning till samlare hade en tjänsteman på marknadsavdelningen som arbetsuppgift att stödja och entusiasmera ledning och personal på postkontoren.

Organisationsändringar

Posten fick en ny organisation 1976. Verksamheten skulle bli mer affärsinriktad och därför organiserades två huvudaffärsområden, Giro och Kassa samt Brev och Paket. Dessutom tillkom ett antal resultatenheter, en av dem var Postens Frimärksavdelning PFA, från 1977 PFA Postens Frimärksavdelning.

Nu fick alltså begreppet PFA en annan innebörd. Från att ha varit synonymt med service och försäljning till samlare blev det

ett begrepp för hela kedjan; formgivning och produktion av frimärken, distribution till postkontoren och försäljning till samlare per postorder och via postkontoren. Dessutom administrerades frankostämpplingsenheten. 1981 överfördes Postmuseum organisatoriskt till PFA.

Chef för det nya PFA blev Per Pååg fram till pensioneringen 1978, då en ny kvinna efterträdde honom, Anna-Greta Waldemarsson.

År 1988 ändrades namnet till PFA Svenska frimärken och från 1991 till Posten Frimärken. Det senare namnet var en anpassning till namn på andra enheter i Posten.

"Frimärkets hus"

Den vision som Elvy Eriksson-Nowacki haft, att all verksamhet – från idé till färdigt frimärke, distribution och försäljning till samlare – skulle sammanföras till gemensamma lokaler, blev verklighet hösten 1978. Under tiden september 1978 – februari 1979 flyttades all verksamhet från centrala Stockholm till nya förhyrda lokaler i Kista norr om Stockholms centrum. Det var nya moderna lokaler med goda förutsättningar för att utveckla verksamheten. Anna-Greta Waldemarsson tillträdde som chef i samband med flyttningen och drev verksamheten vidare med stor kraft, tog många initiativ och bidrog till förnyelse.

I slutet av 1980-talet bestämdes att PFA:s postorderförsäljning, produktion av samlarprodukter och kundservice skulle flyttas till Kiruna. Detta är helt genomfört idag (1998).

Under 1995 tillverkade man hos PFA Kiruna drygt 2,5 milj. frimärksprodukter, kundservice besvarade i genomsnitt 27 brev och 80 telefonsamtal per arbetsdag. Utöver löpande abonnemangslieferanser registrerade man nära 150.000 beställningar. En mätning gav kundservice högt betyg på tillgänglighet, servicenivå, bemötande och kunskaper.

Nya produkter

Minneshäften började ges ut 1971. Det första hade anknytning till frimärksutgåvan *Riksregalierna* och innehöll en artikel om Rikets symboler av professor Sven Ulric Palme. Det 12-sidiga häftet ingick i årssats 1971 men såldes även separat med Riksregalie-frimärkena inklistrade och stämplade med förstadagsstämpeln.

Det första minneskortet gavs ut 1972 i anslutning till frimärksutgåvan *Stockholmia 74 I*, ett häfte med nytryck av fem motiv i 1936 års serie *Postverket 300 år*. Hela häftesblocket var klistrat på kortet och förstadagsstämplat.

Maximikort började ges ut i oktober 1981. Det första med ett av motiven i Frimärkets Dag-blocket *Svensk Filmhistoria*. Frimärkena var stämplade med en förstadagsstämpel med annan utformning än den på förstadsbrev.

På hösten 1988 började årsböcker att säljas. Det var illustrerade, inbundna böcker som i ord och bild – och med frimärkena – presenterade frimärksåret 1987/1988. Samtliga frimärken som gavs ut hösten 1987 och våren 1988 ingick.

Stockholmia 86

En tredje internationell frimärksutställning arrangerades i Stockholm 1986. Det var då 350 år sedan det svenska postverket kom till och 100 år sedan Sveriges Filatelist-Förbund (SFF) bildades. En organisationskommitté med Posten och SFF svarade för organisation och genomförande. Posten gav ut fem frimärkshäften med början 1983, ett innehöll utställningsfrimärkena. PFA sålde frimärken och frimärksprodukter i alla tre utställningshallarna, där man också stämplade med de speciella utställningsstämplarna.

Frimme-klubben

En barnens egen brev- och frimärksklubb introducerades 1989 och blev genast en succé. Efter ett år hade den 18.000 medlemmar. För 95 kr fick varje medlem en innehållsrik

låda och sex paket. Grundmaterialet innehöll bl.a. en förvaringsbox, samlarpärm, fem albumblad och en påse frimärksklipp. Under året kom sedan sex Frimme-paket med en tidning på tjugo sidor, albumblad, fastsättare och ostämplade svenska frimärken. Som mest hade klubben över 30.000 medlemmar, men mot mitten av 1990-talet avtog intresset och klubben har upphört.

Posten Frimärken på 90-talet

Den service till frimärkssamlare och filatelister som startade när Postverkets frankotekensexpedition för samlare, PFFS, organiserades har förändrats genom åren, både vad gäller produkter och organisationsform. Sedan 1976 är försäljning till samlare en del av resultatenheten Posten Frimärken, som också svarar för formgivning och produktion av frimärken samt distribution till postkontoren. Chef sedan 1995 är återigen en kvinna, Ingegerd Mattsson, som ser positivt på framtiden. Före henne var Stig Stållvik chef, från november 1989, då han efterträdde Anna-Greta Waldemarsson.

Genom den snabba tekniska utvecklingen på telekommunikationsområdet har Posten Frimärken kommit närmare kunderna. Idag tar man t.ex. emot beställningar hela dygnet 7 dagar i veckan och ger personlig kundservice på dagtid, måndag till fredag. Tillgång till fax, E-post och Internet har också gjort det lättare att beställa.

Sortimentet har utökats och omfattar förutom de "vanliga" frimärksprodukterna tre olika frimärkskataloger, förstoringsglas, pincett, flera olika typer av album, brevpapper med frimärksmotiv, signerade konstblad och fyndpaket. PF säljer också i kommission dataprogrammet Frida med en komplett katalog över svenska frimärken avbildade i färg.

Man kan ju till sist ställa frågan vad det finns för möjligheter för frimärken i framtiden och hur frimärkssamlandet skall utvecklas i en tid då den tekniska utvecklingen synes gå allt fortare.

Källor och litteratur

Eriksson-Nowacki, Elvy,

Att vara chef för Postens Filateliavdelning
(*Postens Årsbok 1966*)

Holmblad, Sven,

Uno Söderberg
(*Postens Årsbok 1971*)

Söderberg, Uno,

Postverkets frankoteckensexpedition för
samlare
(*Postryttaren 1974*)

Kungl Generalpoststyrelsens allmänna cirkulär

Poststyrelsens cirkulär Filateli

PFA-Bulletinen